

המרא דאתרא האחרון

בעבור הרב פרופ' בנימין זאב בנדיקט, המושג של רב קהילה היה סמכות גמורה ואחריות מלאה. איש האמת הציב מודל לא מוכר של עבודה קהילתית. שמונה שנים לפטירתו

אריה יואלי

ביום שישי, כ"ב בסיון, ימלאו שמונה שנים לפטירתו של הרב פרופ' בנימין זאב בנדיקט, מי ששימש כמשך למעלה מארבעים שנה רבה של שכונת "אחוזה" בחיפה. אישיותו יוצאת הדופן של הרב בנדיקט כמעט ולא ידועה לציבור שאינו חיפאי, אבל מי שזכה להכיר אותו מקרוב יוכל להעיד על אישיות רבנית לא שגרנית בנוף הארץ-ישראלי. הוא שילב בתוכו למדנות מבית מדרשו של החת"ם סופר יחד עם קפדנות "ייקית", תקיפות רבנית עם בית פתוח ואוון קשבת לכל צרה של יהודי. הוא הגיע לדרגות בכירות מאוד בעולם האקדמי, אך יחד עם זאת נשאר נאמן לחלוטין לתורת ישראל. הוא היה איש עקרונות ואמת, כאשר סיסמתו העיקרית הייתה "לא תגורו" – על רב אסור לפחד לומר את דעתו גם אם היא מכאיבה.

סטודנט בהכשר מועצת גדולי התורה

הרב בנדיקט נולד בווינה, ואת רוב ילדותו בילה בבתי ספר ובתלמודי תורה. בתקופת בחירתו עבר ללמוד בישיבת פרשבורג (כיום נקראת העיר ברטיסלבה, בירת סלובקיה), במשולש הגבולות צ'כוסלובקיה-הונגריה-אוסטריה. בישיבה הכיר את שיטת הלימוד מבית מדרשו של החת"ם סופר, שבניגוד לשיטה הליטאית של וולוז'ין ובריסק עסקה פחות בפלפול ויותר במציאת מקורות על מנת לסלק קשיים וקושיות בלימוד התלמוד. עם תום לימודיו בישיבה חזר לווינה ושימש כרב בית-כנסת באחת הקהילות בעיר. באותם ימים שבין מלחמות העולם, הייתה וינה מרכז של תורה בקנה מידה עולמי. בשנת '38, עם פלישת הגרמנים לאוסטריה ("האנשלוס"), נאלץ הרב לברוח מאוסטריה ועבר את הגבול חזרה לפרשבורג.

באותה תקופה חולקו אשורות העלייה בין המפלגות השונות שהרכיבו את הקונגרס הציוני. לאגודת ישראל היו סרטיפיקטים עבור סטודנטים, כאשר התנאי לקבלתם היה תשלום מראש עבור כל תקופת הלימודים. בעזרתו של ראש ישיבת פרשבורג, שהיה חבר במועצת גדולי התורה של אגודת ישראל, נכלל הרב בנדיקט במסכת הסטודנטים של "אגודת ישראל" ואף שולם עבורו מראש הסכום המלא ללימודים באוניברסיטה העברית. הסרטיפיקט התקבל שבוע לפני פלישת הגרמנים לצ'כוסלובקיה, והרב עלה לארץ ללימודי תואר שני במדעי היהדות, שנמשכו לאחר מכן אף לדוקטורט. הרב בנדיקט תמיד נהג לומר בחייוך שהוא היה הסטודנט היחיד בעולם שלמד באוניברסיטה באישורה של מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל.

עם הקמת המדינה התגייס הרב לצבא ומונה כרב הצבאי של תל אביב, בדרגת סרן. תמונתו במדים הייתה אהובה מאוד על הרב והרבנית, והיא הייתה תלויה בביתם במקום בולט. במסגרת תפקידו היה אחראי על סידורי הקבורה של בנימין זאב הרצל. מבחינתו הייתה זו מעין סגירת מעגל, היות שנקרא על שמו. לאחר שחרורו מהצבא, בשנת תשי"ג (53), יצא למסע בן חמישה שבועות לגיוס כספים בהולנד. שליחותו עשתה רושם רב על הקהילות, כך שמלבד סכום השיא שתרמו החליטו למנותו לדיין באמסטרדם במקום אחד הדיינים שעזב. כעבור שנתיים מונה לרב הראשי של האג.

בשנת תשי"ח (58) המליץ הרב יהושע הוטנר,

אריה יואלי הוא תלמיד ישיבת "אור וישועה" בחיפה

עורך האנציקלופדיה התלמודית, לקהילת "אחוזה שמואל" (אחוזה) בחיפה, שחיפשה רב לשכונה, על הרב בנדיקט. ההמלצה נתקבלה בחום וכעבור מספר חודשים התמנה לרבה של שכונת אחוזה.

כל מקום והרב שלו

תקופת כהונתו כרב בקהילת אחוזה, שנמשכה 45 שנה, יכולה לשמש מודל בעבור כל רב קהילה בימינו. הרב בנדיקט הנהיג נורמות שעד היום נראות חדשניות ומשונות, אך בעבורו, כצאצא למשפחת רבנים, הן היו דבר שבשגרה. הוא היה אחד הרבנים הראשונים בארץ

התעקש כי הרב שיערוך את הקידושין יהיה ראש הישיבה שלו, ולא הרב של הכלה, הוא לא היה מגיע כלל לחתונה. הוא הקפיד שלא לענות לשאלות של יהודים שאינם תושבי השכונה שבה כיהן כרב. הסיבה לכך הייתה הלכתית-רוחנית – "סייעתא דשמיא" יש לרב רק כאשר הוא פוסק לאנשי מקומו – אבל גם הייתה לכך סיבה חינוכית: רבים שהלכו לרב המקומי וקיבלו תשובה שאינה לרוחם היו פונים לאחר מכן לרבנים אחרים כדי לשמוע מהם את התשובה שהם מחפשים.

מעשה שהגיע אליו יהודי לשאול שאלה. שאל

צילום: ניסן יואלי

ביקר בביתה של כל משפחה חדשה. הרב בנדיקט בברית המילה של כותב המאמר

אותו הרב "באיזה רחוב אתה גר?". ענה לו, "ברח' פלוני". המשיך הרב, "באיזה מספר?", ענה לו, "מספר זה וזה". "אם ככה", אמר הרב בנדיקט, "אתה שייך לשכונת רוממה, לך לרב של שכונת רוממה". הרב גם היה מוסיף: "מתוך השאלה שלו הבנתי שהוא כבר שאל את אותו רב, אולם התשובה שקיבל לא סיפקה אותו, ולכן בא אליי לקבל תשובה אחרת". פעם אחרת בא תושב אחוזה לשעבר למכור חמץ אצל הרב. שאל אותו הרב, "מה רע ברב המקומי שלך?". ענה לו היהודי, "הרב יודע מי הוא". הרב הקפיד ואמר לו: "אם הרב לא מתאים לך תעבור דירה, אבל כל זמן שאתה גר שם

הוא המרא דאתרא שלך".

את ההנהגה הזו של הרב הכירו גם רבנים אחרים. פעם הגיע אל הרב אדם עם שאלה מסובכת מאוד. הרב אמר לו שהוא לא יודע את התשובה, אבל ייתכן שהרב אלישיב יוכל לענות לו. הלך האיש לרב אלישיב וסיפר לו את המקרה. אמר לו הרב אלישיב: "יש לי תשובה, אבל אני לא אגיד לך. את התשובה אומר לרב בנדיקט והוא עצמו יגיד לך אותה".

הרב היה דמות שהאמת הייתה נר לרגליה. הוא מעולם לא נשא פנים לאף אחד מבני קהילתו, גם אם היה מדובר באנשים חשובים ומכובדים. הוא נהג לומר שרב אומר דברים טובים על בני קהילתו רק על יד הקבר הפתוח. בסוף תפילת השבת, כאשר היו באים כל אנשי הקהילה ללחוץ את ידו ולברכו בברכת שבת שלום, לא אחת היה פונה אל אחד מהם ונוזף בו: "אני ראיתי את כבודו מדבר בזמן התפילה".

שבת מוסר

כתלמיד תלמידיו של החת"ם סופר, את שיעורי המוסר שלו היה מלמד היישר מתוך התלמוד. הוא היה קורא סיפור או סוגיה מתוך התלמוד ומראה את המסקנה המוסרית הנלמדת ממנה. לכשנשאל למה הוא לא מלמד ספרי מוסר, היה עונה: "החת"ם סופר לימד אותנו שספר המוסר הטוב ביותר הוא התלמוד". קפדנותו הרבה על כבוד הרבנות (ולא על כבודו האישי) הביאה אותו לא פעם לחיכוכים עם חלק מבני קהילתו שלא רצו רב "שאומר לנו מה לעשות", עד שאחד מהם הגדיל לעשות והפיץ שמועה כאילו הרב מעלים מיסים. למרות הסברי הרב שבתור עובד מדינה הוא מפריש מס ישירות, לא הסכים האיש לחזור בו מהאשמתו. בתגובה החליט הרב, בצעד שנראה היום חריג, להחרים את האיש. הוא קבע שהאיש חייב נידוי, ואסור לו לעלות לתורה, להשלים מניין וכדומה. הוא אף לא היה נכנס בארבע אמותיו של המנוחה. כעבור כמה חודשים פרש אותו אדם יחד עם שאר המתנגדים לרב מן הקהילה.

אך בצד תקיפותו הייתה בו גם דאגה אבהית לכל בני קהילתו. כל משפחה חדשה בשכונה, אחרי כחודש מיום כניסתה לביתה, הייתה מקבלת הזמנה מהרב להתארח לשיחה בביתו. כעבור כמה שבועות הלכו הרב והרבנית לשיחה בביתה של המשפחה. באמצעות פעולה זו הכיר הרב את תנאי מגוריהם של בני קהילתו, ועל ידי השיחה האישית פרץ הרב את המחסום בין המשפחה החדשה לבין שאר בני הקהילה.

במסגרת תפקידם ראו הרב והרבנית גם את הדאגה לחינוכו של הנוער. בסניף "בני עקיבא" כרמל, כל מדרוך שרצה להיכנס להדרכה היה עובר קודם כול ראיין אצל הרב ורק לאחר אישורו היה מתקבל. גם בסוף הלימודים בתיכון, היה הרב מקבל כל תלמיד לשיחה ומייעץ לו אם ללכת לצבא, לישיבת הסדר או לישיבה גבוהה.

בשמחות שהיו נערכות באולם שעל יד בית הכנסת נכח הרב עם אשתו, ועל פי רוב היו יושבים יחד בשולחן המכובדים. נושא הדרשה של הרב לא עסק בדברי חנופה לבעלי השמחה אלא בדברי חינוך לנער בר המצווה, ודרכו לקהילה כולה. בשבתות חתן לא דיבר הרב על מעלותיו של החתן או על ייחוסה של הכלה, אלא על שלום בית, כאשר הפנייה היא דרך הזוג הצעיר אל כל הקהילה. במהלך שנות רבנותו אירעו בקהילת אחוזה רק מקרים בודדים של גירושין.

שיעור הרב בשבת

הרב חזר והדגיש את חשיבותו של השיעור בשבת כאירוע המאחד את כל הקהילה, ואף חייב את ההשתתפות בו. לשיעור, שהיה ברמה גבוהה, התקבצו

קייטנות קיץ במוזיאון ארצות המקרא ירושלים

קייטנות מכסחי השדים

מפלצות ושדונים מסתתרים במוזיאון. כדי להתגונן מפניהם נצא להרפתאות מסעירות, נרקח שיקויים, נתחפש ונהנה בקייטנות קיץ מכושפת במיוחד.

מחזור א': 4 ביולי - 22 ביולי | מחזור ב': 25 ביולי - 5 באוגוסט

קייטנות תיאטרון במוזיאון

מוצגי המוזיאון ודמויות מהעבר מתעוררים לחיים בקייטנות תיאטרון דרמטית ומשעשעת.

חולמים להיות שחקנים - זו הקייטנה בשבילכם!

מחזור א': 4 ביולי - 15 ביולי | מחזור ב': 25 ביולי - 5 באוגוסט

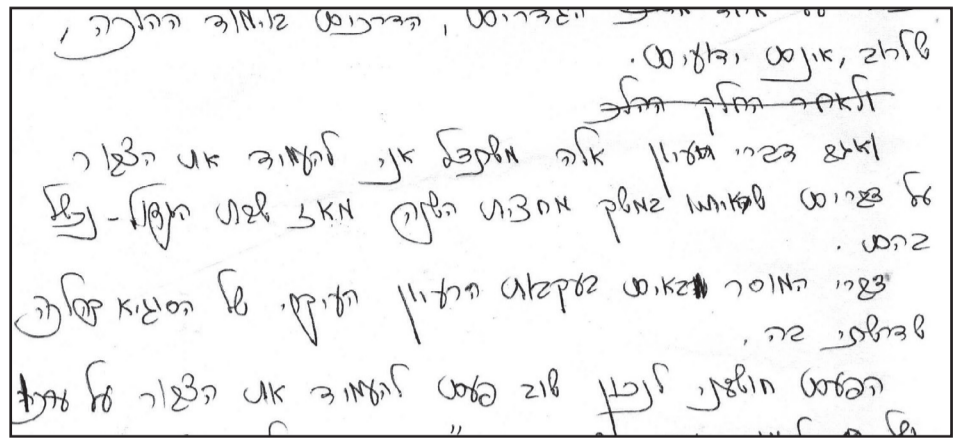

מוזיאון ארצות המקרא ירושלים

אוצרות העולם העתיק

לפרטים והרשמה: www.blmj.org | education@blmj.org

"משתדל אני להעמיד את הציבור על דברים שבמשך מחצית השנה מאז שבת הגדול נכשל בהם". רשימה בעניני דרשת שבת שובה

מדרשו של החת"ם סופר, שלדעתו היה דומה לצורת הלימוד של הנצי"ב, והיה בנוי על בקיאות ועל מציאת מקורות לדברי החכמים.

כאשר פיטרה ראש הממשלה דאז, גולדה מאיר, את הרבנים הראשיים לישראל הרב ניסים והרב אונטרמן, הרב רתח מועם. בדרשה שנשא בטקס האזכרה לחללי מלחמת יום הכיפורים שנפלו מבני הקהילה, הוא אמר שהמחדל המודיעיני הוא שני למחדל המוסרי של פיטורי הרבנים. הוא ראה במלחמה עונש על התערבותה של המערכת הפוליטית בממסד הרבני. לרבנים הראשיים שנתמנו אחר כך, הרב גורן והרב יוסף, הוא קרא "רבנים מטעם" ואמר שאין להתייחס לפסקיהם. הוא טען שאסור היה לאף רב להחליף את הרבנים שפוטר, וכל רב שמתמודד על התפקיד שותף בהדחת הרבנים הקודמים. במשך שנים ארוכות אחר המעשה המשיך הרב להזכיר את פיטורי הרבנים.

בכל שנה בערב יום העצמאות היה מלמד מדוע יש לומר ביום העצמאות הלל בברכה, הן בלילה והן ביום. אחרי שהוכיח את פסיקתו היה אומר שהרבנות הראשית בהקמת המדינה קבעה שאין לומר הלל בברכה, ולמרות שהרב גורן שינה את ההחלטה המקורית וקבע שיש לומר הלל בברכה, אנו לא מתייחסים לפסקי ההלכה שלו אלא רק לרבנות המקורית. על כן, למרות שאין זו ההלכה, נאמר הלל אך ללא בברכה. כך היה נוהג במשך שנים.

אתם הילדים שלי

בשנת תשנ"ו נפטרה הרבנית. לזוג לא היו ילדים. "אתם הילדים שלי", הייתה אומרת לאנשי הקהילה. הרב עצמו נפטר בכ"ב בסיון תשס"ב. בהלווייתו אמר עליו קדיש אחיינו היחיד, בן אחותו פרופ' רוברט אדלר. את הרב ליוו כל קהילת אחוזה, הרבנים הראשיים לישראל, הרב ישראל מאיר לאו והרב אליהו בקשי-דורון, הרבנים הראשיים לחיפה, הרב שאר ישוב כהן והרב שלמה שלוש, רב הטכניון וראש ישיבת "אור וישועה" הרב ד"ר אליהו זייני והרב פרופ' דניאל הרשקוביץ, שנבחר על ידי קהילת אחוזה לרשת את מקומו של הרב בנדיקט בקהילת אחוזה, ולאחרונה נתמנה כשר המדע.

הרב לא ביקש להיקבר בין גדולי חיפה וחשבויה, אלא בין אנשים שהרוויחו את לחמם ביושר. קברו וקברה של אשתו נמצאים ממש בכניסה לבית הקברות. כעבור מספר שנים, בצד קבריהם נחנכה חלקת הרוגי הפיגועים, כך שיצא שהרב נטמן בסמוך לקבריהם של אנשים שמתו על קידוש השם.

אחרי פטירתו נקרא האולם המרכזי בישיבת ההסדר בחיפה "אור וישועה" על שמו. הרב אליהו זייני, שעומד בראשות הישיבה, היה מבין היחידים שקיבל מהרב בנדיקט סמיכה לרבנות. ספרייתו של הרב הועברה לישיבה ונמצאת בשלבים אחרונים של מיון וקטלוג. אחרי פטירתו הוציאה הישיבה סדרת חוברות על דמותו של הרב, בשם "נחלת בנימין". בכל שנה עורכת הישיבה אזכרה לזכרו ובה מלמד ראש הישיבה שיעורים על פי דרכו של הרב בנדיקט. ■

אזכרה לרב פרופ' בנימין זאב בנדיקט ז"ל תתקיים ביום שישי כ"ב בסיון בישיבת אור וישועה בחיפה. לפרטים: 050-3767001 (שמעון)

עשרות אנשים, גם מהשכונות הסמוכות, כאשר כל אחד נושא בידיו כרך אחד של ספר תלמוד וכרך אחד של משנה תורה לרמב"ם, לפי הודעה שנמסרה מראש על ידי הגבאים. את השיעורים המרכזיים היה נותן בשבת שובה ובשבת הגדול. לשם הכנתם היה הרב נוטל הפסקה מדרשת השבת במשך כמה שבועות, ובמקומו דרשו למדנים מן הקהילה שהכינו את נושא השיעור עם חבריהם.

במהלך השיעור המרכזי היה קהל המונים ממלא את בית הכנסת הגדול של שכונת אחוזה. הרב היה מלבן נושא מכל עבריו, בדרך כלל סוגיה מתוך משנה תורה לרמב"ם, מראה את הקושיות שנתקשו בהן כל הפרשנים עד ימינו, ומראה בדרך כלל דרך פשוטה המבארת כיצד למד הרמב"ם את הסוגיה, וכיצד על ידי מציאת המקור לדברי מסתלקות כל הקושיות. צורה זו, שהייתה שיטת מחקריו התורניים, באה לביטוי גם בספרו, "הרמב"ם ללא סטייה מן התלמוד" (הוצאת מוסד הרב קוק).

באותן שבתות הייתה מוסרת גם הרבנית שיעור לנשים בבית הכנסת (בעזרת הגברים). גם לשיעור זה הגיע קהל ענק של נשים, ואפילו מספר לא מועט של גברים היו מתגנבים (לעזרת הנשים) כדי לשמוע את דבריה.

הרב היה מקפיד שכל בני הקהילה יגיעו לשיעור. מעשה שבא אליו אחד מבני הקהילה למכור חמץ בערב פסח. שאל אותו הרב, "איפה היית בדרשה של שבת הגדול?" - הרב שם לב כי אותו חבר קהילה נפקד מן השיעור שבו השתתפו מאות רבות. הרב היה גם מלמד בביתו קבוצה מצומצמת של כעשרה תלמידים מן הקהילה בכל יום ראשון בערב. אחרי פטירתו, נמצאו בין מסמכיו רשימות נוכחות של באי השיעור. מתברר כי הוא ניהל רישום של הנוכחים ללא ידיעתם. כך ידע הרב מי שמע איזה שיעור, על איזה נושא הוא צריך לחזור ועל איזה לא. כל זאת לצד תיעוד מדויק על כל הפעילויות השבועיות, שבת אחרי שבת מיום קבלת עול הרבנות בקהילת אחוזה עד אחרית ימיו.

חינוך ופסקים

הרב ראה בלימוד התורה לא רק הוספת ידיעות כי אם מקור לחינוך. במסגרת שיעוריו היה מתעכב לרוב על כבוד הרבנות. מתוך התלמוד הוא היה מראה את היחס הנכון כלפי מרא דאתרא, כיצד הרב הוא האוטוריטה היחידה במקומו ואילו כל השאר כפופים אליו, כולל רבנים שלכאורה גדולים ממנו.

הרב היה מעדיף ללמד את הספר 'קיצור שולחן ערוך' על פני 'חיי אדם' בטענה כי הראשון מחנך ליראת שמים והשני ליראת חטא. בכל יום בין מנחה לערבית היה מלמד מספר סעיפים מתוך הספר. בתור ספר פסיקה, ראה ב'ערוך השולחן' לרב יחיאל מיכל הלוי אפשטיין ספר בעל משקל גדול יותר מה'משנה ברורה' של ה'חפץ חיים'. בפני תלמידיו הוא היה משנן: "לאף רב לא היה 'ערוך השולחן' בארון. אצל כולם הוא היה על השולחן". גם ביחס לשיטת הלימוד בישיבות הייתה לרב ביקורת. אחרי השואה, עם חורבן עולם התורה באירופה, צמח בארץ עולם התורה מבית מדרשו של ר' חיים מבריסק זצ"ל, עולם שהתמקד ביישוב קושיות מתוך פלפול ונשען על כוח הסברה. זאת בניגוד לעולם התורה שהוא עצמו הכיר, מבית